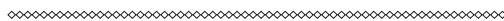

LIBRI GEDANENSES XXXV

HELENA DZIENIS

BIBLIOTEKA GDAŃSKA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
W LATACH 1955–1996

Abstrakt. Artykuł jest próbą przedstawienia funkcjonowania Biblioteki Gdańskiej pod patronatem Polskiej Akademii Nauk. Z dniem 1 stycznia 1955 roku dział naukowy Biblioteki Miejskiej w Gdańsku został przejęty przez Polską Akademię Nauk; powstałej w ten sposób odrębnej instytucji nadano nowy statut regulujący działalność Książnicy i zakres gromadzenia zbiorów. Podstawowym źródłem do opisanie historii Biblioteki Gdańskiej PAN do czasu jubileuszu czterechsetlecia gdańskiej Książnicy (powstania *Bibliotheca Senatus Gedanensis*) były sprawozdania dyrekcji instytucji. Na ich podstawie można prześledzić jak, w trudnych warunkach lokalowych i magazynowych, pracownicy Biblioteki wywiązywali się ze swoich statutowych obowiązków, przy stale narastającym księgozbiorze i wzroście czynności usługowych. Odnotowano też dorobek naukowy pracowników Książnicy oraz działalność wydawniczą instytucji, w tym również prace dokumentujące zbiory Biblioteki. Ważnym sposobem przybliżenia ogółowi społeczeństwa wiedzy o gdańskiej Książnicy i jej zbiorach były wystawy i pokazy organizowane przez pracowników działów informacji i zbiorów specjalnych.

Słowa kluczowe: Biblioteka Gdańska, Polska Akademia Nauk, Gdańsk – biblioteki

Poniższy tekst jest próbą przedstawienia, uwzględniającą tylko najważniejsze aspekty, działalności Biblioteki Gdańskiej w jej pierwszym, ponad czterdziestoletnim okresie funkcjonowania pod patronatem Polskiej Akademii Nauk¹.

Omawiane czterdziestolecie nie należało do najłatwiejszych w historii Polski i Biblioteki Gdańskiej. Na owe lata przypadały kolejne kryzysy polityczno–gospodarcze, mające negatywny wpływ na życie całego kraju. Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku to okres przejściowy, wielka i bezprecedensowa transformacja gospodarczo–ustrojowa. Mimo że niniejsza praca nie uwzględnia

---

¹ Za granicę tego okresu uznano rok 1996, kiedy obchodzono jubileusz czterechsetlecia powołania Biblioteki Rady Miasta Gdańska (*Bibliotheca Senatus Gedanensis*), której sukcesorką i kontynuatorką jest Biblioteka Gdańska.

sytuacji politycznej i gospodarczej, jednak to właśnie te uwarunkowania rzutowały na działalność merytoryczną gdańskiej Książnicy.

PRZYGOTOWANIA DO PRZEJŚCIA DZIAŁU NAUKOWEGO BIBLIOTEKI MIEJSKIEJ W GDAŃSKU POD ZWIERZCHNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK²

Starania o zmianę charakteru prawnego Biblioteki Miejskiej w Gdańsku i uznanie instytucji za bibliotekę naukową rozpoczęły się pod koniec 1952 roku. Pierwsze działania w tym kierunku podjął Zarząd Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku³. Przedstawiciele Zarządu, dr Marcin Dragan i dr Marian Pelczar, w rozmowie z zastępcą sekretarza naukowego PAN, prof. Józefem Chałasińskim, poprosili władze Polskiej Akademii Nauk o zainteresowanie się losami gdańskiej Biblioteki Miejskiej. W dniu 23 maja 1953 roku Miejska Rada Narodowa w Gdańsku podjęła uchwałę o zgłoszeniu do Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz do Polskiej Akademii Nauk wniosku o uznanie Biblioteki Miejskiej w Gdańsku za naukową i włączenia jej do sieci bibliotek PAN. Minister Kultury i Sztuki w piśmie z 19 grudnia 1953 roku wyraził zgodę na zmianę charakteru prawnego Książnicy. Zgodę taką wyraził również 4 maja 1954 roku Sekretariat Naukowy Wydziału I PAN po uprzednim zapoznaniu się z księgozbiorem Biblioteki i kwalifikacjami naukowymi pracowników. Po tych decyzjach Sekretariat Naukowy PAN w dniu 14 września 1954 roku podjął uchwałę o przejęciu z dniem 1 stycznia 1955 roku działu naukowego Biblioteki Miejskiej w Gdańsku przez Polską Akademię Nauk i o utworzeniu Biblioteki PAN w Gdańsku. Uroczyste przekazanie księgozbioru odbyło się w dniach 21–22 grudnia 1954 roku⁴. Tym samym prawie dwuletnie starania zakończyły się sukcesem.

Dział naukowy Biblioteki Miejskiej w Gdańsku został jedną z pięciu bibliotek naukowo-badawczych Polskiej Akademii Nauk⁵. Było to niezwykle ważne wydarzenie dla rozwoju Książnicy; poprzez zmianę charakteru prawnego uzyskała ona możliwość nabywania dzieł z zagranicy. Mogła również nawiązywać kontakty i prowadzić wymianę książek z krajowymi i zagranicznymi instytucjami naukowymi⁶. W grudniu 1954 roku przeprowadzono przeliczenie zasobów Biblioteki.

² Opracowane na podstawie: Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1955; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X–2/125.

³ Obecne Gdańskie Towarzystwo Naukowe.

⁴ Dział oświatowy Biblioteki Miejskiej (księgozbiór wraz z personelem pracującym w tym dziale) został włączony z dniem 01 stycznia 1955 roku do Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku. Z obu placówek utworzono nową bibliotekę pod nazwą Biblioteka Wojewódzka i Miejska w Gdańsku.

⁵ Biblioteka PAN w Gdańsku, Biblioteka Kórnicka, Biblioteka PAN w Krakowie, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Biblioteka PAN w Warszawie.

⁶ O doniosłości tego faktu i jego skutkach dla środowiska naukowego Wybrzeża pisze M. Pelczar, *Biblioteka PAN w Gdańsku*, „Głos Wybrzeża”, nr 15 z 18.01.1955, s. 1.

Związane z tym skontrum zbiorów ustaliło stan księgozbioru na 265 328 woluminów opracowanych druków zwartych nowych (XIX i XX wiek); 50 740 woluminów starych druków (XV–XVIII wiek), w tym 740 inkunabułów; 6288 woluminów czasopism oraz 15 141 jednostek inwentaryzacyjnych zbiorów specjalnych: 3274 rękopisy, 3894 obiekty kartograficzne, 2716 graficznych, 4641 ekslibrisów, 417 numizmatów, 199 mikrofilmów – łącznie więc zbiorów opracowanych 337 497 pozycji; ponadto około 3000 klisz i fotografii, 10 623 woluminy dubletów, a wreszcie ponad 93 000 woluminów księgozbioru jeszcze nieopracowanego⁷.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA⁸

W dniu 31 grudnia 1957 roku Sekretariat Naukowy Polskiej Akademii Nauk, na wniosek Komisji do Spraw Bibliotek i Bibliografii PAN, zatwierdził uchwałą nr 75/57 regulamin Biblioteki Gdańskiej oraz powołał Kolegium Naukowe Biblioteki złożone z 12 osób; jej przewodniczącym został prof. Tadeusz Bilikiewicz z Akademii Medycznej w Gdańsku. Sekretariat Naukowy ustalił też nazwę Książnicy na Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk⁹. W nowym regulaminie zatwierdzono istniejącą strukturę organizacyjną obejmującą dziewięć działów – osiem zajmujących się pracą biblioteczną i jeden administracyjną. W 1960 roku nastąpiły zmiany w strukturze, wyodrębniono z działu nowej książki dotychczasowy referat katalogów rzeczowych i utworzono dział o tej samej nazwie. Tym samym liczba działów zajmujących się pracą biblioteczną wzrosła do dziewięciu¹⁰. W 1968 roku nadano Bibliotece kolejny statut organizacyjny, w związku z czym jej struktura uległa kolejnej zmianie¹¹. Statut podawał podstawy prawne działalności Książnicy, podkreślał jej odrębność administracyjną i budżetową. Potwierdzał również jej prawo do używania pieczęci okrągłej z godłem państwowym i napisem w otoku: Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska. Ustanawiał dwa podstawowe organa biblioteki: dyrektora i Radę Naukową, określając zarazem zakres ich działalności. Ponadto Statut wprowadzał nowy schemat organizacyjny z podziałem na 11 działów bibliecznych i 2 administracyjne¹². Zmiany struktury organizacyjnej nastąpiły jeszcze w latach 1971 i 1974 w związku z aktualnymi

⁷ M. Pelczar, *Biblioteka Gdańska 1954–1955*, „Rocznik Gdański”, t. 14 (1955), s. 481.

⁸ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt. X–2/125–130, X–2/212, X–0321/1–6.

⁹ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1958; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X–2/125.

¹⁰ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1960; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X–2/125.

¹¹ Tamże.

¹² Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1968; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X–2/126.

potrzebami Książnicy, wynikającymi z zakończenia niektórych prac i podjęcia nowych zadań¹³.

18 grudnia 1975 roku został zatwierdzony kolejny statut Biblioteki, regulujący całokształt działalności instytucji i sankcjonujący dotychczasową praktykę gromadzenia zbiorów. Nowy Statut ustanowił trzy podstawowe organa Książnicy, którymi stały się: dyrektor Biblioteki, Rada Naukowa i Kolegium biblioteczne, określając zarazem ich skład i zakres ich działalności. Od stycznia 1975 roku zaczął obowiązywać nowy schemat organizacyjny Biblioteki, obejmujący 10 działów bibliotecznych i 2 administracyjne¹⁴. Ostatnia zmiana struktury organizacyjnej w omawianym okresie, ustalona i zatwierdzona przez Zastępcę Sekretarza Naukowego PAN 13 listopada 1985 roku, zaczęła obowiązywać od 1 stycznia 1986 roku, z podziałem na 7 działów bibliotecznych i 2 administracyjne¹⁵.

RADA NAUKOWA

Rada Naukowa Biblioteki Gdańskiej została powołana po raz pierwszy uchwałą Sekretariatu Naukowego Prezydium Polskiej Akademii Nauk z 31 grudnia 1957 roku, początkowo liczyła 12 osób, by zwiększyć się w następnych kadencjach do 18. Przez cztery pierwsze kadencje, do 1971 roku, przewodniczącym Rady Naukowej był prof. dr Tadeusz Bilikiewicz. Członkami Rady byli między innymi dyrektorzy samodzielnych bibliotek Polskiej Akademii Nauk¹⁶ oraz cenieni profesorowie z uczelni i placówek PAN Wybrzeża. Kolejnymi przewodniczącymi Rady Naukowej byli prof. Stanisław Hückel (kadencje 1972–1980), prof. dr Karol Głombiowski (1980–1983), prof. dr Edmund Cieślak (1984–1986), prof. dr inż. arch. Wiesław Gruszkowski (kadencja 1987–1992), prof. dr hab. Roman Wapiński (1993–2006). Od 1981 roku do Rady wybierano 4 przedstawicieli pracowników Biblioteki (il. 12).

Rada Naukowa odbywała na ogół dwa posiedzenia rocznie, na których m.in. po merytorycznej dyskusji przyjmowano sprawozdania roczne z działalności Książ-

¹³ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1976; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/128.

¹⁴ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1986; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/130.

¹⁵ Struktura Biblioteki Gdańskiej przedstawiała się następująco: 1. Dział Gromadzenia i Uzupelniania Zbiorów; 2. Dział Opracowania Druków Nowych z Sekcją Dokumentacji Druków XIX i pierwszej połowy XX wieku (nabytki do roku 1945); 3. Dział Wydawnictw Ciągłych; 4. Dział Udostępniania i Magazynów; 5. Dział Zbiorów Specjalnych z Sekcją Rękopisów; 6. Dział Informacyjno-Dokumentacyjny z sekcją reprograficzną; 7. Pracownia Intrologatorsko-Konserwatorska; 8. Dział Finansowo-Księgowy; 9. Dział Administracyjno-Gospodarczy oraz Sekretariat, Archiwum Zakładowe, Kancelaria Obrony Cywilnej.

¹⁶ Doc. dr Franciszek Pajączkowski (1905–1970) dyrektor Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, doc. dr Stefan Wejman (1913–1978) dyrektor Biblioteki Kórnickiej, doc. dr Maria Dembowska (1914–2008) dyrektor Biblioteki PAN w Warszawie, dr Zbigniew Jabłoński (1926–1984) z Biblioteki PAN w Krakowie.

nicy, plany prac naukowych i zamierzenia wydawnicze oraz omawiano problemy inwestycyjne. Opiniowano wnioski o powołanie wicedyrektorów i dyrektora Biblioteki. Na posiedzeniach Rady uchwalono również tekst nowego Regulaminu udostępniania zbiorów, dyskutowano nad projektami nowego Statutu Biblioteki wraz z załącznikami określającymi jej wewnętrzną strukturę. Rozpatrywano też wnioski o powołanie dr hab. Zbigniewa Nowaka oraz dr hab. Przemysława Szafra na stanowisko docenta, przyjęto także wniosek o wszczęcie postępowania kwalifikacyjnego w sprawie nadania doc. dr. hab. Zbigniewowi Nowakowi tytułu profesora nadzwyczajnego.

W latach osiemdziesiątych XX wieku na posiedzeniach Rady wielokrotnie omawiany był problem zatrzymywania zagranicznych przesyłek przez urząd celny. Cenne darowizny książek i czasopism wydawanych przez środowiska polonijne regularnie nie docierały do Biblioteki, a interwencje w tej sprawie nie zawsze skutkowały ich zwrotem.

KOLEGIUM BIBLIOTECZNE

Kolegium Biblioteki Gdańskiej utworzono w 1974 roku. W skład Kolegium wchodził: dyrekcja, sekretarz organizacji partyjnej PZPR i przewodniczący Rady Zakładowej Związku Nauczycielstwa Polskiego. Od 31 sierpnia 1981 roku w posiedzeniach Kolegium, obok wcześniej wymienionych, uczestniczyli wszyscy kierownicy działów, sekcji i pracowni, a także przedstawiciele komisji zakładowej NSZZ „Solidarność”. Po wprowadzeniu stanu wojennego posiedzenia kolegium zostały zawieszane. W maju 1982 roku wznowiono działalność Kolegium, bez udziału przedstawicieli związków zawodowych. Od 1990 roku w zebraniach Kolegium obok kierowników działów, sekcji i pracowni brali udział przedstawiciele komisji zakładowej NSZZ „Solidarność”, rady pracowniczej i ci członkowie Rady Naukowej Biblioteki, którzy byli pracownikami Książnicy. Posiedzenia Kolegium były protokołowane, odbywały się 9–10 razy w roku, do stałych punktów należały: plany pracy, sprawozdania z działalności Biblioteki, budżet i podział środków finansowych, ocena pracy działów, szkolenia i podnoszenie kwalifikacji, warunki pracy i wypoczynku, sprawy naukowe i wydawnicze oraz działalność administracji.

KIEROWNICTWO BIBLIOTEKI GDAŃSKIEJ POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Ścisłe kierownictwo Biblioteki Gdańskiej składało się z: dyrektora, wicedyrektora, zastępcy dyrektora do spraw administracyjnych i głównego księgowego. Funkcje te w omawianym okresie pełnili:

1. Dyrektor: doc. dr Marian Pelczar (1.01.1955–31.05.1973); doc. dr Edmund Kotarski (1.10.1973–30.09.1981); prof. dr hab. Zbigniew Nowak (1.10.1981–31.12.1997).

2. Wicedyrektor: mgr Maria Mężnicka (1.01.1955–31.12.1958); mgr Janina Des Loges (1.01.1959–31.12.1969); doc. dr Edmund Kotarski (1.01.1970–31.05.1973); dr Henryk Stępiak (1.10.1973–31.12.1980); doc. dr hab. Zbigniew Nowak (1.05.1981–30.09.1981); doc. dr hab. Przemysław Szafran (1.01.1982–31.08.2000).

3. Zastępca dyrektora ds. administracyjnych: Janina Liczmańska (do 31.12.1965); Brygida W. Fittkau (1.09.1966–31.08.1986); mgr Jan K. Kordel (1.10.1986–31.12.1989)¹⁷.

4. Główny księgowy: Jan Olesiuk (1.01.1955–31.12.1970); Teresa Łuniewska (1.01.1970–31.10.2006).

ZATRUDNIENIE¹⁸

Stan etatów w Bibliotece Gdańskiej w latach 1955–1970 charakteryzował się niewielką dynamiką wzrostu liczby zatrudnionych pracowników, jak również niewielką rotacją, wahał się w granicach 55–60 osób (po kilka osób rocznie pracowało w niepełnym wymiarze godzin) (il. 2). Ruch osobowy w tym okresie był spowodowany odchodzeniem starszych pracowników na emeryturę; zwalniane etaty były obsadzane przez nowozatrudnionych. Od początku lat siedemdziesiątych do końca lat osiemdziesiątych liczba pracowników służby bibliotecznej wykazuje tendencję wzrostową (il. 10). Nastąpił wzrost liczby pełnoetatowych zatrudnionych od 56 osób w 1970 roku do 75 w 1987 roku, zwiększyła się także do 13 liczba osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy. Zmiany te związane były z rozbudową Biblioteki, oddaniem do użytku nowej czytalni i w związku z tym z obsługą zwiększonej liczby czytelników. Poważne problemy kadrowe zarysowały się po 1988 roku; fluktuacja kadry związana była przede wszystkim z niskim uposażeniem pracowników Biblioteki. Od początku lat dziewięćdziesiątych liczba etatowych pracowników zmalała do 50 w 1995 roku; wzrosła zaś, do 24, liczba pracowników niepełnozatrudnionych.

W związku z wprowadzeniem w 1961 roku stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych w służbie bibliotecznej, tytuł ten uzyskało pierwszych czterech kustoszy służby bibliotecznej. W latach 1962–1966 dalszych 22 bibliotekarzy Książnicy pomyślnie zdało egzamin przed Komisją Egzaminacyjną Polskiej Akademii Nauk dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych. W następnych latach pojedyncze osoby przystępowały do egzaminu na to stanowisko. Spadek ogólnej liczby bibliotekarzy dyplomowanych w początkach lat osiemdziesiątych spowodowany był odejściami na emeryturę zasłużonych pracowników. Dopiero w latach

¹⁷ Z dniem 1 stycznia 1990 roku stanowisko zastępcy dyrektora ds. administracyjnych zostało zlikwidowane.

¹⁸ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6. Zob. też wykres: Liczba pracowników.

1987–1989 kolejnych sześciu zatrudnionych uzyskało status bibliotekarza dyplomowanego.

Przez cały omawiany okres liczba pracowników administracji, technicznych i ekonomicznych była stała, przez dłuższy czas wynosiła 5 osób. Liczne zmiany zachodziły w grupie pracowników obsługi, ich liczba wahała się od 6 do 16 osób.

Kadra biblioteczna Książnicy posiadała wysokie kwalifikacje. Z uwagi na różnorodność zbiorów pracowali w niej filologowie (polscy, germańscy, klasyczni), historycy, geografowie, historycy sztuki. Około połowy ogólnej liczby pracowników Biblioteki posiadało ukończone magisterskie studia wyższe w zakresie różnych specjalności. Wielu zatrudnionych uzupełniało wykształcenie tak w zakresie studiów wyższych, jak i szkoły średniej oraz uczęszczało na studia podyplomowe w dziedzinie bibliotekoznawstwa. W omawianym okresie w większości średnie wykształcenie ogólnokształcące, średnie zawodowe i zawodowe posiadali magazynierzy i pracownicy obsługi.

Wśród pracowników Biblioteki najliczniejszą grupę stanowili poloniści, a następnie historycy i filolodzy klasyczni. Inne specjalności reprezentowane były przez jedną, rzadziej dwie lub trzy osoby. Odczuwano dotkliwy brak filologów języków nowożytnych: germanistów, anglistów, romanistów. W celu podnoszenia kwalifikacji zatrudnionych prowadzone były przez wiele lat kursy języków obcych: angielskiego, francuskiego, niemieckiego oraz (krótko) rosyjskiego. Organizowano też szkolenia, na których referowano sprawozdania z konferencji i wyjazdów naukowych. Pracownicy różnych działów przedstawiali zagadnienia, którymi aktualnie się zajmowali. Doskonaleniu zawodowemu i zgłębianiu fachowej wiedzy służyły delegacje do innych bibliotek naukowych, podczas których zapoznawano się z organizacją i metodami pracy, sposobami opracowywania zbiorów, itp. Pracownicy Książnicy uczestniczyli w licznych sesjach i konferencjach naukowych, wygłaszając referaty, odczyty i komunikaty związane tematycznie z jej księgozbiorem lub na jego podstawie przygotowane.

Kilku pracowników Biblioteki prowadziło zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Gdańskim oraz lektoraty w gdańskiej Akademii Medycznej. Ponadto corocznie odbywały się w Książnicy miesięczne wakacyjne praktyki studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej z kilku uczelni, w określonych działach Biblioteki.

Pracownicy Biblioteki działali w szeregu towarzystw i stowarzyszeń naukowych, a w szczególności w Gdańskim Towarzystwie Naukowym oraz w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. Przygotowywali biogramy do *Polskiego Słownika Biograficznego*, *Słownika Biograficznego Pracowników Książki Polskiej* i *Słownika Biograficznego Pomorza Nadwiślańskiego*. Okazjonalnie współpracowali z oddziałami gdańskimi Polskiego Radia, Telewizji Polskiej oraz z Wytwórnią Filmów Oświatowych w Łodzi, udzielając odpowiednich konsultacji oraz materiałów do realizacji filmów i pokazów.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I WYDAWNICZA¹⁹

Jednym z zadań statutowych Biblioteki Gdańskiej jest prowadzenie prac badawczych, przede wszystkim na podstawie zbiorów własnych. Realizację tego zadania podjęli się pracownicy Książnicy poprzez prace naukowe prowadzone indywidualnie lub zespołowo. Ujmowano je w planach prac naukowych Biblioteki zatwierdzanych corocznie przez Radę Naukową. Prace naukowe były kontynuacją wcześniej podjętych tematów lub nowymi zadaniami, wynikającymi z bieżących potrzeb instytucji, jak również z zainteresowań własnych pracowników.

Inną formą działalności naukowej były szkolenia specjalistyczne i odczyty organizowane dla pracowników Biblioteki, na których przedstawiano wyniki badań, połączone często z pokazami źródeł. Rocznie przeprowadzano około 10 szkoleń, niektóre z wygłaszanych na nich referatów były następnie publikowane jako artykuły na łamach „Libri Gedanenses”, „Rocznika Gdańskiego”, czy innych czasopism naukowych oraz jako okolicznościowe teksty w prasie lokalnej.

Równoległe z działalnością naukową rozwijała się działalność wydawnicza. Od 1962 roku Książnica mogła bez przeszkód wydawać kolejne publikacje. Posiadała odrębny znak wydawniczy i własną nazwę: Biblioteka Gdańska. W jej ramach ukazywała się: seria źródeł historycznych, seria monografii, seria katalogów i bibliografii, seria graficzna. W 1968 roku rozpoczęto wydawanie czasopisma „Libri Gedanenses”²⁰. W przeważającej części autorami publikacji byli własni pracownicy, co potwierdzało możliwości twórcze zatrudnionych bibliotekarzy.

BUDŻET²¹

Jednym z głównych czynników wywierających wpływ na dynamikę rozwoju każdej biblioteki jest wysokość przyznanego jej budżetu. W myśl Statutu Biblioteki Gdańskiej była ona jednostką budżetową. Ogół jej dochodów i wydatków jest objęty budżetem państwa w części dotyczącej Polskiej Akademii Nauk. Środki inwestycyjne Biblioteki w zakresie inwestycji scentralizowanych były objęte podstawowym planem inwestycyjnym w części dotyczącej Polskiej Akademii Nauk jako inwestora centralnego. Środki przyznawane Książnicy były z każdym rokiem wyższe z powodu rosnącej inflacji. W omawianym okresie, w związku ze wzrostem cen książek, czasopism, materiałów bibliotecznych, energii elektrycznej oraz wzrostem

¹⁹ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6.

²⁰ Plan prac naukowych Biblioteki Gdańskiej PAN na lata 1971–1986; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/120.

²¹ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2-212, X-0321/1-6. Zob. też wykres: Budżet.

plac pracowników widać systematyczne zwiększanie kwoty przyznawanej Bibliotece. Budżet przez całe czterdziestolecie był wykorzystywany średnio w 99,9 proc. Przyznawane kwoty, choć coraz znaczniejsze, nie nadążały za potrzebami Książnicy i inflacją. Mimo ważnej roli jaką Biblioteka spełniała w środowisku naukowym Wybrzeża, była ona instytucją niedoinwestowaną.

GROMADZENIE ZBIORÓW²²

Zgodnie ze statutem Biblioteka Gdańska specjalizuje się w gromadzeniu polskich i obcych druków zwartych i wydawnictw ciągłych z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem historii i współczesności Gdańska, Pomorza i problematyki bałtyckiej oraz literatury kaszubskiej. Profil i zakres gromadzenia określają potrzeby środowiska naukowego Gdańska i regionu pomorskiego. Uzupełnianie zbiorów, przede wszystkim o bieżącą literaturę naukową polską i zagraniczną, było główną troską pracowników działu gromadzenia i uzupełniania zbiorów. Powiększanie zbiorów następowało przede wszystkim przez zakupy księgarskie i antykwaryczne. Z wymiany krajowej i zagranicznej uzyskiwano rocznie około 2000 pozycji, z darów przeciętnie wpływało do 250 egzemplarzy.

Uzupełnianie zbiorów specjalnych (m.in. rękopisów, starych druków, grafiki, kartografii, fotografii, numizmatyki) następowało drogą zakupu antykwarycznego lub okazjnie od osób prywatnych. Na szczególne uwzględnienie zasługuje odzyskanie z dawnego przedwojennego księgozbioru Biblioteki 254 woluminów rękopisów, przekazanych w 1958 roku przez ZSRR spośród przejętych przez radziecką armię zasobów bibliotek polskich wywiezionych podczas wojny do Niemiec.

Z darowizn osób prywatnych lub zagranicznych instytucji pochodziły tzw. prohibita; w ich skład wchodziła m.in. literatura emigracyjna wydawana od czasów II wojny światowej – w tym niemal komplet Biblioteki „Kultury” paryskiej i publikacje Biblioteki Polskiej w Londynie, a także literatura „drugiego obiegu” wydawanego w Polsce poza zasięgiem cenzury w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku przez niezależne oficyny wydawnicze. Korzystanie z tego zespołu oficjalnie wymagało specjalnego pozwolenia, jednak nieoficjalnie wiele zależało od życzliwości pracowników Biblioteki.

²² Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6. Zob. też wykres: Liczba zbiorów.

OPRACOWANIE ZBIORÓW²³

Opracowanie zbiorów Biblioteki Gdańskiej koncentrowało się na uzupełnianiu istniejących katalogów, jak również tworzeniu nowych, sporządzaniu różnorodnych kartotek, indeksów, skorowidzów i bibliografii. Druki zwarte XIX i XX wieku nabyte do 1945 roku zostały wcześniej opracowane w dwóch katalogach: alfabetycznym i systematycznym, łącznie z czasopismami. Obejmują one opisy katalogowe około 280 000 woluminów druków zwartych i czasopism od XV wieku po 1945 rok i zostały opracowane według tzw. pruskiej instrukcji katalogowania.

Druki zwarte XIX–XX wieku (nabytki po roku 1945) wpływające bieżąco do Biblioteki były opracowywane w Dziale Opracowania Druków Zwartych. Sporządzano tam katalogi: alfabetyczny, przedmiotowy, topograficzny, tytułów literackich i morski. Tempo opracowania było zróżnicowane, zależne od takich czynników, jak liczba pracowników w Dziale, nasilenie napływu książek i wyposażenie w sprzęt techniczny. W pierwszym okresie stałą troską było zapewnienie wszystkim pracownikom maszyn do pisania, aby karty katalogowe nie były pisane ręcznie i przez to stały się czytelniejsze. W latach osiemdziesiątych zakup dwóch elektronicznych maszyn do pisania typu „robotron” bardzo ułatwił pracę, umożliwiały one bowiem automatyczne kopiowanie kart katalogowych. Stopniowo poprawiła się efektywność opracowania katalogowego i przyspieszono drogę książki od momentu jej nabycia do chwili, gdy trafiała ona do rąk czytelnika.

W 1984 roku utworzono Sekcję Dokumentacji Druków XIX i XX wieku, z zadaniem kompleksowego, nowego opracowania druków zawartych i ciągłych, które wpłynęły do Biblioteki Gdańskiej przed 1945 roku i były dotąd ujęte w poniemieckich katalogach alfabetycznym i systematycznym. Oba te katalogi są mało czytelne dla współczesnych użytkowników, zarówno ze względu na stosowane odręczne pismo gotyckie jak i na metodę ich sporządzenia. Od wielu lat pojawiały się głosy postulujące skatalogowanie na nowo całego tego zbioru według obowiązujących obecnie zasad.

Czasopisma wpływające do Biblioteki były opracowywane w Dziale Wydawnictw Ciągłych. Poza katalogiem alfabetycznym i topograficznym prowadzone były kartoteki specjalne: czasopism gdańsko-pomorskich, czasopism XIX wieku, czasopism Wielkiej Emigracji, poloników, prasy konspiracyjnej, prasy harcerskiej, prasy teatralnej.

Praca Działu Zbiorów Specjalnych, obok rejestracji bieżących nabytków, była głównie nakierowana na przygotowania do druku katalogów poszczególnych rodzajów zbiorów. W Sekcji Rękopisów działania te zaowocowały wyda-

²³ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6. Zob. też wykres: Liczba opracowanych zbiorów.

niem dwóch tomów katalogów²⁴. Ponadto trwały prace nad dwoma kolejnymi tomami²⁵.

W zakresie opracowania starych druków osiągnięto bardzo dobre wyniki. Zostały opublikowane: część druga katalogu inkunabułów²⁶, trzy zeszyty katalogu poloników XVI–XVIII wieku nieznanymi *Bibliografii polskiej* Estreichera,²⁷ a także spis druków XVI–XVIII wieku dotyczących logiki²⁸ oraz katalog księgozbioru gdańskich lekarzy Heyllów²⁹.

W 1985 roku opublikowano katalog planów Gdańska, Oliwy, Sopotu i Gdyni³⁰, a w 1993 roku kolejna część zbiorów kartograficznych, mapy Żuław Wiślanych, otrzymały również drukowany katalog³¹.

Zbiory ekslibrisów były prezentowane wielokrotnie, tak na wystawach w budynku Biblioteki, jak i poza nim; ekspozycje poza instytucją posiadały drukowane katalogi. Drukowany katalog ekslibrisów gdańskich XV–XVIII wieku został przygotowany z okazji dużej wystawy zorganizowanej przez Książnicę w salach Ratusza Głównego Miasta³². Po latach, w 1994 roku, ukazał się kolejny katalog, prezentował on ekslibrisy dedykowane Bibliotece Gdańskiej z okazji czterechsetlecia jej istnienia, a nadesłane na XVI Międzynarodowe Biennale Ekslibrisu Współczesnego w Malborku³³.

Bogaty zbiór fotograficzny, obejmujący widoki Gdańska od lat sześćdziesiątych XIX wieku do 1945 roku, został ujęty w drukowanym katalogu.³⁴ Ukazał się dru-

²⁴ H. Dzienis, J. Kordel, D. Majkowska, *Katalog rękopisów Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Sygnatury Ms 5000–Ms 5411*, Wrocław 1978; P. Szafran, *Katalog rękopisów Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Uzupełnienia do tomów I–IV (Sygnatury 1–4258)*, Wrocław 1988.

²⁵ H. Dzienis, *Katalog rękopisów Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Sygnatury Ms 5412–Ms 5873*, Gdańsk 1999; K. Świerkosz, *Katalog rękopisów Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Sygnatury Ms 5874–Ms 6123. Spuścizna Stanisławy Fleszarowej–Muskat*, Gdańsk 1999.

²⁶ H. Jędrzejowska, M. Pelczarowa, *Katalog inkunabułów Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Część 2: Uzupełnienia i dodatki*, Gdańsk, 1967.

²⁷ A. Jędrzejowska, H. Jędrzejowska, M. Pelczarowa, *Polonika nieznanne Bibliografii Estreichera ze zbiorów Biblioteki Gdańskiej*, z. 1, Gdańsk 1968; H. Jędrzejowska, M. Pelczarowa, A. Siemiginowska, *Polonika nieznanne Bibliografii Estreichera ze zbiorów Biblioteki Gdańskiej*, z. 2., Gdańsk 1969, Z. L. Pszczółkowska, A. Siemiginowska, *Polonika nieznanne Bibliografii Estreichera ze zbiorów Biblioteki Gdańskiej*, z. 3, Gdańsk 1980.

²⁸ J. Wołodźko–Sarosiak, *Materiały do dziejów logiki w Gdańsku, Elblągu i Toruniu od XVI do XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Katalog*, Wrocław 1988.

²⁹ S. Sokół, M. Pelczarowa, *Księgozbiór gdańskich lekarzy Krzysztofa i Henryka Heyllów*, Gdańsk 1963.

³⁰ Z. Szopowska, *Plany Gdańska, Oliwy, Sopotu i Gdyni w zbiorach kartograficznych Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Katalog*, Wrocław 1985.

³¹ M. Pelczar, *Mapy i plany Żuław Wiślanych*, Gdańsk 1993.

³² A. Kurkowa, *Gdański ekslibris XV–XVIII w. Katalog wystawy*, Gdańsk 1978.

³³ H. Dzienis, *Ekslibrisy jubileuszowe Biblioteki Gdańskiej*, Gdańsk 1994.

³⁴ J. Kucharski, *Fotografie dawnego Gdańska. Katalog zbiorów fotograficznych Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk*, cz. 1: *Fotografie sprzed 1945 r.*, Gdańsk 1987.

kiem również katalog kolekcji numizmatycznej Biblioteki Gdańskiej, zawierający monety, banknoty, medale i odznaczenia.³⁵

Oprócz przygotowywania do druku katalogów poszczególnych kolekcji we wszystkich agendach Działu Zbiorów Specjalnych prowadzone były liczne kartoteki i katalogi kartkowe: alfabetyczne, chronologiczne, proveniencyjne oraz przedmiotowe.

Szczególny nacisk w omawianym okresie kładziono na publikacje autorstwa pracowników Biblioteki, dotyczące zbiorów Książnicy. Na podstawie jej zasobów powstawały opracowania ogólne o kulturze i nauce w Gdańsku³⁶. Problematyka pomorska, księgoznawcza, dzieje polskiego piśmiennictwa w Gdańsku i na Pomorzu, jak również kultury i sztuki regionu stanowiły tematykę artykułów których autorami byli pracownicy instytucji, zamieszczanych w naukowych czasopismach: „Libri Gedanenses”, „Roczniku Gdańskim”, „Rocznikach Bibliotecznych”, „Roczniku Biblioteki Narodowej”, „Zapiskach Historycznych”, żeby wymienić tylko niektóre.

W oparciu o zbiory Biblioteki powstawały publikacje monograficzne, m.in. o początkach drukarstwa na Pomorzu³⁷ w oparciu o własną kolekcję inkunabułów. Na źródłach rękopiśmiennych archiwalnych i bibliotecznych oparte zostało studium społeczno-gospodarcze na temat Żuław Gdańskich w siedemnastym stuleciu³⁸. Na podstawie zgromadzonej w pracowni grafiki ikonografii opracowano album z widokami siedemnastowiecznego Gdańska³⁹. Ilustracje zamieszczone w gdańskich drukach okolicznościowych stały się podstawą do przygotowania rozprawy doktorskiej z zakresu historii sztuki⁴⁰.

DZIAŁALNOŚĆ INFORMACYJNO-DOKUMENTACYJNA⁴¹

Szeroko pojęta działalność informacyjno-dokumentacyjna Biblioteki Gdańskiej była prowadzona w działach: Informacyjno-Dokumentacyjnym, Zbiorów Specjalnych, Udostępniania oraz Sekcji Dokumentacji Druków XIX i XX wieku. Dział Informacyjno-dokumentacyjny prowadził tradycyjną informację, taką jak

³⁵ H. Dzienis, *Katalog zbioru numizmatycznego Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk*, Wrocław 1984.

³⁶ M. Pelczar M., *Nauka i kultura w Gdańsku*, [w:] *Gdańsk, jego dzieje i kultura*, Warszawa 1969, s. 499–606.

³⁷ Z. Nowak, *Początki sztuki drukarskiej na Pomorzu w XV wieku*, Gdańsk 1976.

³⁸ P. Szafran, *Żuławy Gdańskie w XVII wieku. Studium z dziejów społecznych i gospodarczych*, Gdańsk 1981.

³⁹ Z. Jakrzewska-Śniezko, *Gdańsk w dawnych rycinach*, Gdańsk 1977.

⁴⁰ A. Kurkowa, *Grafika ilustracyjna gdańskich druków okolicznościowych XVII w.*, Gdańsk 1979.

⁴¹ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej Polskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6.

w wielkich bibliotekach uniwersalnych. Polegała ona na informowaniu czytelnika o zasobach Książnicy. Udzielano informacji ustnych i pisemnych w postaci zestawień bibliograficznych.

W dziale Informacyjno-Dokumentacyjnym i Dziale Zbiorów Specjalnych opracowywano kwerendy pisemne dla osób prywatnych i instytucji, tak krajowych jak i zagranicznych; informacje dotyczące druków wydanych do 1800 roku, materiałów rękopiśmiennych czy ikonograficznych wykonywali pracownicy Działu Zbiorów Specjalnych.

W Bibliotece prowadzone były własne prace informacyjne w postaci kartotek i bibliografii. W roku 1964 rozpoczęto pracę nad *Bibliografią Pomorza Gdańskiego*. Prace prowadzono dwutorowo, przygotowywano bibliografię bieżącą za kolejne lata i retrospektywną. W latach 1967–1975 ukazało się w opracowaniu pracowników Biblioteki Gdańskiej 12 tomów⁴². Decyzją władz przygotowywane do druku przez Annę Świdorską kolejne tomy *Bibliografii Pomorza Gdańskiego za lata 1973 i 1974* przekazano do Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku, która miała kontynuować prace nad bibliografią Pomorza.

W 1973 roku rozpoczęto prace nad przygotowaniem bibliografii polskiego piśmiennictwa morskiego od XVI wieku do współczesności. Wydano trzy tomy *Bibliografii polskiego piśmiennictwa morskiego za lata 1801–1975*⁴³. W 1991 roku zespół pracowników Biblioteki Gdańskiej wspólnie z pracownikami Wyższej Szkoły Morskiej w Gdyni przygotował *Polską bibliografię morską*⁴⁴.

Ważną sferą działalności przybliżającej wiedzę o bibliotece i jej zbiorach były wystawy i pokazy organizowane przez pracowników działu informacji i zbiorów specjalnych.

⁴² *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1964*, oprac. W. Andrusiak, B. Ramotowska, A. Świdorska, Gdynia 1967; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1965*, oprac. W. Andrusiak, B. Ramotowska, A. Świdorska, Gdańsk 1968; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1966*, oprac. W. Andrusiak, B. Ramotowska, A. Świdorska, Gdańsk 1969; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1967*, oprac. W. Andrusiak, B. Ramotowska, A. Świdorska, Gdańsk 1970; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1968*, oprac. W. Andrusiak, B. Ramotowska, Z. Ratajczak, A. Świdorska, Gdańsk 1971; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1969*, oprac. P. Groth, J. Kucharski, Z. Ratajczak, A. Świdorska, Gdańsk 1972; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1970*, oprac. P. Groth, J. Kucharski, L. Lewandowska, A. Świdorska, Gdańsk 1973; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1971*, oprac. P. Groth, J. Kucharski, A. Świdorska, Gdańsk 1973; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1972*, oprac. P. Groth, J. Kucharski, A. Świdorska, Gdańsk 1976; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1961*, oprac. M. Bielewicz, Wrocław 1975; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1962*, oprac. M. Bielewicz, Poznań 1974; *Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1963*, oprac. W. Andrusiak, M. Bielewicz, B. Ramotowska, Poznań 1972.

⁴³ *Bibliografia polskiego piśmiennictwa morskiego XLIX w.*, oprac. A. Świdorska, Wrocław 1986; *Bibliografia polskiego piśmiennictwa morskiego 1901–1944*, oprac. J. Des Loges, Gdańsk 1986; *Bibliografia polskiego piśmiennictwa morskiego 1945–1975*, oprac. M. Babnis, Gdańsk 1981.

⁴⁴ *Polska bibliografia morską 1919–1991*, pod red. M. Babnis, J. K. Sawicki, t. 1–4, Gdynia 1992–1995.

WYSTAWY I POKAZY⁴⁵

Biblioteka Gdańska w latach 1955–1976 organizowała wystawy, z braku innego pomieszczenia, w hallu bibliotecznym. W niektórych latach wyjątkowo urządzano ekspozycje w miesiącu sierpniu, gdy instytucja była zamknięta dla czytelników, w głównej czytelni Książnicy. Tematycznie wystawy związane były z przypadającymi rocznicami ważnych wydarzeń politycznych, społecznych, naukowych i kulturalnych, z postaciami wybitnych uczonych, pisarzy, poetów, muzyków. Niektóre ekspozycje obrazowały poszczególne zespoły zasobów Biblioteki – głównie ze zbiorów specjalnych. Począwszy od 1981 roku, po przystosowaniu nowego hallu Książnicy do celów wystawowych, nastąpiło nasilenie ekspozycji od kilku do kilkunastu rocznie. Wystawy następowały jedna po drugiej, z przerwą wakacyjną w sierpniu i trwały około miesiąca. Plan ekspozycji był ustalany na Kolegium, następnie przedstawiany Radzie Naukowej i przez nią zatwierdzany. Większość wystaw była prezentowana w hallu Biblioteki Gdańskiej, nieliczne poza budynkiem Biblioteki w Ratuszu Głównego Miasta (il. 7). Ekspozyty z Biblioteki (książki, mapy, grafiki, obrazy, numizmaty) były wypożyczane na duże ekspozycje organizowane przez placówki muzealne w Gdańsku i poza Gdańskiem (np. do Malborka, Fromborka, Elbląga, Gniezna, Torunia i Warszawy), a także za granicę. Urządzano też wystawy z obcych kolekcji, m.in.: Marka Ney-Krwawicza, Andrzeja Sitka, Edmunda Kamińskiego, Towarzystwa Przyjaciół Książki, Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego oraz Koła Gdańskiego Światowego Związku Żołnierzy AK.

Niezależnie od wystaw tematycznych urządzano pokazy własnych zbiorów dla zwiedzających Bibliotekę wycieczek bibliotekarskich, uczonych polskich i zagranicznych oraz grup studenckich. Organizowano również cykle publicznych odczytów połączonych z pokazami najcenniejszych zbiorów. W 1976 roku z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa zorganizowano w Książnicy cykl publicznych prelekcji pod hasłem *Poznajemy Bibliotekę Gdańską i jej zbiory*. Spotkania odbywały się co miesiąc, w ramach tego cyklu zapoznano zebranych z charakterem zbiorów: rękopisów, inkunabułów, starych druków, grafiki, kartografii, numizmatów i dokumentów życia społecznego, a także pokazano dokumentację archiwalną do dziejów instytucji⁴⁶. Podobny cykl wykładów z prezentacją zbiorów odbył się w latach 1995–1996 przed jubileuszem czterechsetlecia Biblioteki Gdańskiej.

⁴⁵ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6.

⁴⁶ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6. Zob. też wykresy: Liczba użytkowników, Liczba udostępnionych woluminów.

UDOSTĘPNIANIE⁴⁷

Podstawowe formy korzystania ze zbiorów Biblioteki Gdańskiej obejmowały: 1. udostępnianie prezencyjne w czytelniach i pracowniach, 2. wypożyczenia miejscowe poza obręb Biblioteki dla czytelników indywidualnych z obszaru Trójmiasta, 3. wypożyczenia międzybiblioteczne. Udostępnianie zbiorów określał *Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Gdańskiej PAN*. Wymieniał on instytucje i osoby uprawnione do korzystania ze zbiorów Książnicy. Prawo takie nabywało się z chwilą otrzymania karty bibliotecznej, po spełnieniu wszystkich warunków wyszczególnionych w regulaminie. Ze zbiorów Biblioteki korzystali w pierwszym rzędzie pracownicy naukowcy i młodzież studiująca na wyższych uczelniach Trójmiasta. Liczba czytelników bardzo silnie wzrastała w omawianym okresie. Rozwinięła się także znacznie działalność wypożyczalni międzybibliotecznej, przy czym należy zauważyć, że liczba dzieł sprowadzanych dla miejscowych czytelników była zdecydowanie niższa od liczby tomów wysyłanych do innych bibliotek. Do połowy listopada 1979 roku Książnica dysponowała trzema czytelniami, w tym dwoma specjalistycznymi, które razem posiadały 46 miejsc. Od 16 listopada sytuacja uległa zdecydowanej poprawie, oddano bowiem do użytku nową czytelnię ogólną, a dawna czytelnia ogólna została zamieniona w czytelnię naukową. Od tego czasu cztery czytelnie mieściły łącznie 120 czytelników. Były one wyposażone w księgozbiór podręczny, w tym również w tytuły najczęściej wykorzystywanych czasopism, oraz czytniki do mikrofilmów. Zbiory specjalne udostępniano tylko prezencyjnie; stanowiły przeciętnie około 10 proc. wykorzystywanych zasobów.

W połowie lat osiemdziesiątych nasiliło się zjawisko przetrzymywania, czy wręcz niezwracania książek przez miejscowych czytelników. Skłoniło to kierownictwo Biblioteki do podjęcia radykalnych kroków, zmierzających do zabezpieczenia zbiorów. W 1985 roku opracowano, a w 1986 roku wprowadzono w życie nowy regulamin wypożyczania, ograniczający znacznie liczbę osób uprawnionych do wypożyczania książek. Prawo takie zachowali tylko samodzielni pracownicy naukowcy, pozostali czytelnicy musieli uzyskiwać zgodę dyrekcji Książnicy na korzystanie z wypożyczalni. Zmiany te wywołały wiele kontrowersji, szczególnie w środowisku akademickim, które traktowało Bibliotekę Gdańską jak bibliotekę uniwersytecką. Jednak Książnica gromadziła książki w zasadzie w jednym egzemplarzu, więc jego wypożyczenie jednemu czytelnikowi pozbawiało pozostałych możliwości korzystania z tej pozycji. Natomiast przetrzymywanie czy wręcz zagubienie narażało Bibliotekę na często bezowocne poszukiwania na rynku antykwarycznym. Ograniczenia w wypożyczaniu należy w tym kontekście rozumieć jako troskę o całość księgozbioru, jak i jego dostępność dla czytelników.

⁴⁷ Opracowane na podstawie sprawozdań z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za lata 1955–1996; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/125-130, X-2/212, X-0321/1-6.

Wypożyczenia międzybiblioteczne w omawianych latach niezmiennie charakteryzowało się przewagą wypożyczeń na zewnątrz nad sprowadzaniem publikacji. Od końca lat osiemdziesiątych nastąpił w tym zakresie wyraźny spadek liczby wysyłanych i sprowadzanych pozycji. Należy wiązać to z rozwojem i upowszechnianiem nowych technik reprograficznych.

MAGAZYNOWANIE I KONSERWACJA ZBIORÓW

Warunki magazynowania książek i czasopism w Bibliotece Gdańskiej przez cały omawiany okres stale się pogarszały. Już w 1955 roku stan zbiorów przekroczył liczbę 250 000 tomów, na ile był pierwotnie przewidziany magazyn. Z powodu braku miejsca część zbiorów była ustawiana w dwóch rzędach, co powodowało nadmierne obciążanie konstrukcji budynku i bardzo utrudniało pracę personelu magazynowego. Na przechowywanie zbiorów adaptowano różne pomieszczenia oraz ustawiano dodatkowe regały w magazynie, co powodowało ciasnotę i trudności w dotarciu do poszukiwanych pozycji. Mniej wykorzystywane zbiory książek i czasopism przenoszono do piwnic, które nie były jednak przygotowane do funkcji magazynowych. Ciasnota, niedostosowane do przechowywania dużych formatów regały przyspieszały proces niszczenia księgozbioru. Nawet oddanie do użytku w 1976 roku, w dobudowanej części budynku bibliotecznego, magazynu dla rękopisów i starych druków w niewystarczającym stopniu rozluźniło magazyn główny.

Od stycznia 1976 roku pracę w nowych pomieszczeniach rozpoczęła działalność Pracownia Intrologatorsko-Konserwatorska. Uruchomiono komorę próżniową, zainstalowano digestorium, stoły laboratoryjne i intrologatorskie, prasy i gilotyny oraz inny sprzęt do konserwacji i oprawy książek.

W 1995 roku Biblioteka otrzymała od Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej subwencję na konserwację rękopisów i starych druków. Do konserwacji wytypowano 11 najcenniejszych i najbardziej zagrożonych obiektów. Prace konserwatorskie, rozłożone były na trzy lata, zlecono je pracowniom konserwatorskim w Gdańsku, Toruniu i Warszawie, wydatkowano na ten cel 254 505 zł⁴⁸.

Pod koniec 1982 roku została uruchomiona Pracownia Reprograficzna, która początkowo dysponowała jednym kserografem, kopiarką elektrostatyczną i sprzętem fotograficznym oraz przekazanym z Archiwum Państwowego w Gdańsku używanym dokumatorem do mikrofilmowania. Później dokupiono nowoczesny kserograf, drugi dokumator i dalszy sprzęt fotograficzny. Pracownia wykonywała kserokopie, mikrofilmy, negatywy i fotografie, tak na potrzeby własne Książnicy, jak i na użytek czytelników⁴⁹.

⁴⁸ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1995 roku; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-0321/5, s. 14–15.

⁴⁹ Z. Nowak, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk w latach 1975–1991*, „Libri Gedanenses”, t. 10, (1993), s. 165.

Pracownia Komputerowa została uruchomiona w czwartym kwartale 1995 roku, Biblioteka została podłączona do internetu i otrzymała własny numer IP, została też zarejestrowana w TASK (Trójmiejska Akademicka Sieć Komputerowa). Książnica, w tym pierwszym okresie, posiadała 3 komputery stacjonarne z oprogramowaniem i z drukarkami oraz jeden notebook do użytku działu gromadzenia. W następnym roku zakupiono serwer i jeszcze dwa komputery oraz skaner⁵⁰.

SIEDZIBA BIBLIOTEKI I JEJ ROZBUDOWA

Neogotycki budynek Biblioteki Miejskiej w Gdańsku, oddany do użytku w 1905 roku, składał się z dwóch zasadniczych części: centralnie położonej wypożyczalni wraz z czytelnią i pomieszczeniami administracyjnymi oraz wyodrębnionego magazynu. Czytelnia posiadała 37 stanowisk pracy dla odwiedzających. Magazyn o sześciu piętrach zaprojektowano na przechowywanie 250.000 woluminów (il. 1, 3–5).

Biblioteka Gdańska wkrótce po 1945 roku stanęła wobec konieczności poprawienia warunków lokalowych instytucji na bardziej sprzyjające pracy bibliotecznej i naukowej oraz przechowywaniu powiększającego się księgozbioru. W kolejnych powojennych latach coraz silniej odczuwano szczupłość powierzchni magazynowych i czytelnianych oraz brak przestrzeni dla nowych pracowni przy stale zwiększającej się liczbie użytkowników.

Pierwsze starania o rozbudowę siedziby Biblioteki wzdłuż ul. Łągiewniki zainicjowano w 1964 roku, jednak decyzja w tej kwestii została podjęta dopiero trzy lata później, po pozytywnej opinii Komisji Ocen Projektów Inwestycyjnych Polskiej Akademii Nauk. Przyjęty projekt architektoniczny prof. inż. Wacława Rembiszewskiego i dr. hab. inż. Mariana Szafrrowskiego przygotowany był w duchu modernizmu, z jednoczesną przebudową fasady neogotyckiego gmachu Książnicy. Prace wstępne – w tym wyburzenie starej kotłowni znajdującej się między budynkami Biblioteki oraz I Liceum Ogólnokształcącego – zostały zakończone w 1968 roku. Niestety, cała sprawa z powodu braku środków na realizację inwestycji została ponownie przesunięta w czasie.

Rozpoczęcie rozbudowy nastąpiło w 1971 roku, jednocześnie wprowadzono pewne zmiany do projektu – zrezygnowano z przebudowy fasady i staraniem ówczesnego wicedyrektora Biblioteki dr. Edmunda Kotarskiego zaplanowano wzniesienie dodatkowej kondygnacji w nowej części gmachu. Koszt inwestycji oszacowano na 14 795 000 zł. W nowym skrzydle gmachu Biblioteki, o kubaturze 8380 m³ znalazły miejsce: czytelnia ogólna dla 80 osób, wypożyczalnia, magazyn zbiorów specjalnych mieszczący 80 000 woluminów, sala konferencyjna, pokoje pracy dla bibliotekarzy, pracownie introligatorsko-konserwatorska i reprogra-

⁵⁰ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1995 roku; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-0321/5, s. 21.

ficzna. Przeniesienie zbiorów i udostępnienie budynku dla czytelników nastąpiło w 1976 roku, choć wyposażanie pomieszczeń w meble i sprzęty trwało etapami do 1980 roku (il. 8, 9, 11).

Równocześnie z prowadzoną rozbudową już od 1977 roku rozpoczęto starania o budowę nowego magazynu książek, niezbędnego z uwagi na dwukrotne przepełnienie dotychczasowych pomieszczeń magazynowych. Plany te jednakże udało się zrealizować dopiero w następnym stuleciu.

JUBILEUSZE

9 kwietnia 1970 obchodzono dwudziestą piątą rocznicę objęcia gdańskiej Książnicy przez zarząd polski oraz rozpoczęcia pracy bibliotekarskiej w odzyskanym Gdańsku, również 1 stycznia tegoż roku minęło 15 lat od przejścia działu naukowego dawnej Biblioteki Miejskiej przez Polską Akademię Nauk i utworzenia samodzielnej instytucji pod nazwą Biblioteka Gdańska PAN. W czytelni Książnicy odbyło się uroczyste, otwarte posiedzenie Rady Naukowej Biblioteki, na którym prof. Gerard Labuda wygłosił referat o historycznej roli Gdańska w dziejach nauki i kultury polskiej, a dyrektor doc. dr Marian Pelczar przedstawił sprawozdanie z prac i osiągnięć Biblioteki Gdańskiej w latach 1945–1969 (il. 6). Obchodom towarzyszyła wystawa obrazująca dorobek naukowy Książnicy w powojennym ćwierćwieczu. Uczestnicy uroczystości wzięli udział w koncercie przygotowanym z tej okazji w sali Wyższej Szkole Muzycznej w Gdańsku; w pierwszej części zaprezentował się Leon Bator w recitalu organowym, po nim wystąpiła szkolna orkiestra symfoniczna pod dyrekcją Antoniego Poszowskiego. Wieczorem w czytelni odbyło się spotkanie towarzyskie, na które byli zaproszeni dawni i aktualni pracownicy Biblioteki⁵¹.

19–20 czerwca 1986 roku uroczyście obchodzono jubileusz czterdziestolecia rozpoczęcia działalności Biblioteki Gdańskiej po drugiej wojnie światowej. Rocznicę uczczono zorganizowaniem otwartego posiedzenia bibliotecznej Rady Naukowej, połączonego z dwudniową sesją popularnonaukową prezentującą zbiory Książnicy oraz ich rolę w pracach naukowych i życiu społecznym Gdańska. Ponieważ obchody czterdziestolecia przypadły w rok po 80. rocznicy urodzin dr. Mariana Pelczara, pierwszego powojennego dyrektora Biblioteki, oba wydarzenia zostały połączone. W holu bibliotecznym odsłonięto tablicę pamiątkową poświęconą Marianowi Pelczarowi, wykonaną przez Franciszka Sychowskiego. Postaci pierwszego dyrektora dedykowane było wystąpienie dr. hab. Zbigniewa Nowaka, wygłoszone w ramach sesji popularnonaukowej. Kolejne referaty na sesji omawiały kontakty międzynarodowe Książnicy, działalność wydawniczą instytucji, oraz zbiory specjalne. Rozpoczęcie sesji poprzedziło otwarcie wystawy *Skarby ocalale*

⁵¹ M. Pelczar, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk za lata 1969–1970*, „Libri Gedanenses” t. 4–5 (1973), s. 193–194.

z *pożogi*⁵², nawiązującej do pierwszej powojennej ekspozycji *Ocalone zbiory Biblioteki Miejskiej* prezentowanej w Bibliotece w 1946 roku. Po części oficjalnej odbyło się spotkanie towarzyskie z najstarszymi pracownikami Książnicy. Z okazji jubileuszu wydano również druk okolicznościowy.⁵³

Obchodom 40-lecia Biblioteki towarzyszyło żywe zainteresowanie prasy, radia i telewizji, za sprawą których powstała bogata dokumentacja jubileuszu.⁵⁴ Z tej okazji ukazał się również pierwszy, obszerny informator o Książnicy, z zarysem historycznym i omawiający jej zbiory⁵⁵.

W dniach 21–22 czerwca 1996 roku, obchodzono jubileusz czterechsetlecia powołania Biblioteki Rady Miasta Gdańska (*Bibliotheca Senatus Gedanensis*), której sukcesorką i kontynuatorką jest Biblioteka Gdańska⁵⁶. Przygotowania do jubileuszu Książnicy rozpoczęto kilka lat wcześniej. W 1993 roku zawiązano komitet organizacyjny, nad którym patronat honorowy objął prof. dr hab. Leszek Kuźnicki, Prezes Polskiej Akademii Nauk. Zainicjowano wydawanie serii popularno-naukowej oraz zorganizowano cyklu wykładów i ekspozycji, prezentujących zbiory Książnicy. Na uroczystości przybyło wielu gości z kraju i z zagranicy, m.in. przedstawiciele kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej, władz Polskiej Akademii Nauk, Biblioteki Narodowej, Biblioteki i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uroczystości jubileuszowe rozpoczęto posiedzeniem Rady Naukowej Biblioteki w gmachu Muzeum Narodowego, pierwszej siedzibie Biblioteki Rady Miasta Gdańska. Sześcioro zasłużonych pracowników Książnicy zostało udekorowanych odznaczeniami państwowymi⁵⁷. Po części oficjalnej otwarto wystawę *Srebrne oprawy książkowe ze zbiorów w Polsce*. Następnie uczestnicy obchodów przeszli do Ratusza Starego Miasta, gdzie odbyły się dwie sesje naukowe: *W kręgu bibliologów pomorskich* oraz *Księgozbiory historyczne miast nadbałtyckich*⁵⁸. Z okazji jubileuszu przy głównym wejściu do siedziby Biblioteki odsłonięto tablicę pamiątkową, ufundowaną przez Radę Miasta Gdańska, z wizerunkiem Giovanniego Bernardina Bonifacio, zaprojektowaną przez gdańskiego artystę Wawrzyńca Sampa (il. 13). W gmachu Książnicy zorganizowane zostały także dwie wystawy: na parterze – *Dorobek bibliologów pomorskich*, stanowiącą komentarz do sesji, oraz w czytelni naukowej *Skarby gromadzone przez wieki*, prezentacja najciekawszych obiektów ze zbiorów Biblioteki

⁵² *Skarby ocalone z pożogi*, [Katalog], wstęp H. Dzienis, Gdańsk 1987.

⁵³ *Invitatio ad frequentandam Bibliothecam (Zachęta do odwiedzania Biblioteki)* Samuela Schelwiga, tłum. Z. L. Pszczółkowska, wstęp M. Babnis, Gdańsk 1986.

⁵⁴ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1986 roku; Archiwum Zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/130.

⁵⁵ *Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk. Dzieje i zbiory*, red. M. Babnis, Z. Nowak, Wrocław 1986.

⁵⁶ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1996 roku; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-0321/6, s. 24–26.

⁵⁷ Tamże, s. 23.

⁵⁸ Wszystkie referaty opublikowano w „Libri Gedanenses” t. 13/14 (1997).

⁵⁹. Wybito także okolicznościowy medal według projektu Wawrzyńca Sampa oraz jubileuszowy ekslibris autorstwa Jana Miśka (il. 14).

ORGANIZACJE WSPIERAJĄCE DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKI GDAŃSKIEJ

Końcówka lat osiemdziesiątych XX wieku była trudna dla Biblioteki Gdańskiej jeśli chodzi o gromadzenie zbiorów, ich przechowywanie i konserwację. Skromność środków na zakup materiałów bibliotecznych sprawiało trudność w kompletowaniu zbiorów i spowodowało całkowite zaniechanie zakupów antykwarycznych i aukcyjnych. Próbą zaradzenia tej sytuacji było powołanie dwóch organizacji wspierających działalność Książnicy.

1. FUNDACJA BIBLIOTEKI GDAŃSKIEJ

Fundacja Biblioteki Gdańskiej została 14 lipca 1990 roku wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego. Radę Fundacji utworzyli: prof. dr hab. Józef Borzyszkowski, ks. abp dr Tadeusz Gołowski, prof. dr inż. Wiesław Gruszkowski, prof. dr hab. Zbigniew Nowak, dr Maria Pelczar, Krystyna Jackowska, Anna Siemiginowska, prof. dr hab. Jerzy Stankiewicz, doc. dr hab. Przemysław Szafran, prof. dr hab. Jan Szeliga, prof. dr hab. Robert Szewalski, prof. dr hab. Karol Taylor i prof. dr hab. Roman Wapiński. Celem Fundacji jest otaczanie opieką Biblioteki Gdańskiej, sprawowanie mecenatu nad jej zasobami, pomoc w ich ochronie, inicjowanie prac badawczych dotyczących zbiorów bibliotecznych. Fundacja zabiega o pozyskiwanie środków finansowych, które w całości przeznacza na potrzeby Książnicy.⁶⁰

2. TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ BIBLIOTEKI GDAŃSKIEJ

Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Gdańskiej powstało w 1993 roku z inicjatywy dr. Władysława A. Drapelli. Wśród członków założycieli byli m.in. Marek Biernacki, Paweł Dzianisz (Tadeusz Jabłoński), dr Wiktor Fenrych, dr Jerzy Kulkliński, Irena Kuran-Bogucka i prof. dr hab. Zbigniew Nowak⁶¹. Podstawowym zadaniem Towarzystwa było „tworzenie społecznej otuliny” aktywizującej działalność naukową i popularyzatorską pracowników instytucji oraz szerzenie wiedzy o dziejach, zbiorach i publikacjach Książnicy. Towarzystwo wydawało w la-

⁵⁹ H. Dzienis, *Skarby gromadzone przez wieki*. Katalog wystawy, Gdańsk 1996.

⁶⁰ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1990 roku; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-2/212, s. 24.

⁶¹ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1993 roku; Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej, sygn. akt X-0321/3, s. 28.

tach 1994–2000 periodyk *d’Oriana. Awiza biblioteczne*, który propagował wiedzę o dziejach i zbiorach Biblioteki Gdańskiej. Publikowano w nim artykuły o poszczególnych kolekcjach i zespołach bibliotecznych, a także polskie przekłady tekstów źródłowych⁶².

* * *

Powyższe rozważania na temat działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w latach 1955–1996 oparto o materiały własne wytworzone w Książnicy. Najważniejszym źródłem były sprawozdania z pracy Biblioteki w kolejnych latach, korzystano również z drukowanych informatorów, księgi pamiątkowej odwiedzin i wystaw, z księgi wycinków prasowych o instytucji, ale autorka posługiwała się także własną pamięcią.

Przy analizie wyników pracy poszczególnych działów bardzo pomocne okazały się zestawienia liczbowe ujęte w tabele i następnie przetworzone na diagramy. Zebrane tą metodą dane pozwoliły na prześledzenie jak na przestrzeni czterdziestu lat funkcjonowała Biblioteka w zależności od przyznanych środków i jak w tej sytuacji wywiązywała się z zadań wynikających z jej statutu.

⁶² A. Baliński, 1993. *Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Gdańskiej. d’Oriana. Awiza biblioteczne*, [w:] *Kronika Biblioteki Gdańskiej 1596–2016*, red. A. Baliński, A. Frąckowska, M. Otto, Gdańsk 2017, s. 239 (Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Gdańskiej działało do 2004 roku).

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

Archiwum zakładowe PAN Biblioteki Gdańskiej

Plan prac naukowych Biblioteki Gdańskiej PAN na lata 1971–1986, sygn. akt X-2/120.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, sygn. akt X-2/125.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, sygn. akt X-2/126.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, sygn. akt X-2/127.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, sygn. akt X-2/128.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1979, 1980, 1981, 1982, sygn. akt X-2/129.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1983, 1984, 1985, 1986, sygn. akt X-2/130.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN za rok 1987, 1988, 1989, 1990, sygn. akt X-2/212.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1991 roku, sygn. akt X-0321/1.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1992 roku, sygn. akt X-0321/2.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1993 roku, sygn. akt X-0321/3.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1994 roku, sygn. akt X-0321/4.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1995 roku, sygn. akt X-0321/5.

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej PAN w 1996 roku, sygn. akt X-0321/6.

Pracownia Dokumentów Życia Społecznego PAN Biblioteki Gdańskiej

Wycinki prasowe o Bibliotece Miejskiej w Gdańsku od roku 1945 [i Bibliotece Gdańskiej PAN do roku 1984], nr inw. 971/89.

LITERATURA

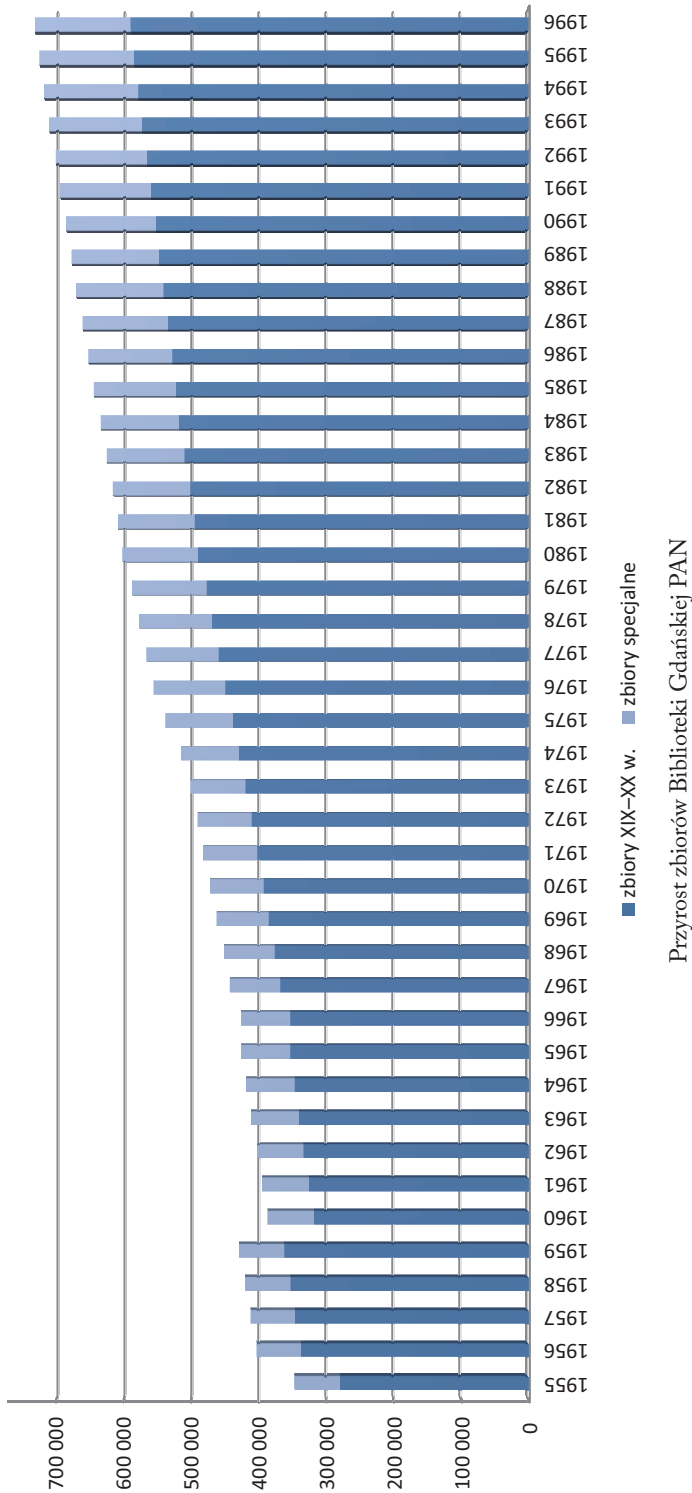
Baliński A., 1993. *Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Gdańskiej. d'Oriana. Awiza biblioteczne*, [w:] *Kronika Biblioteki Gdańskiej 1596–2016*, red. A. Baliński, A. Frąckowska, M. Otto, Gdańsk 2017, s. 238–239.

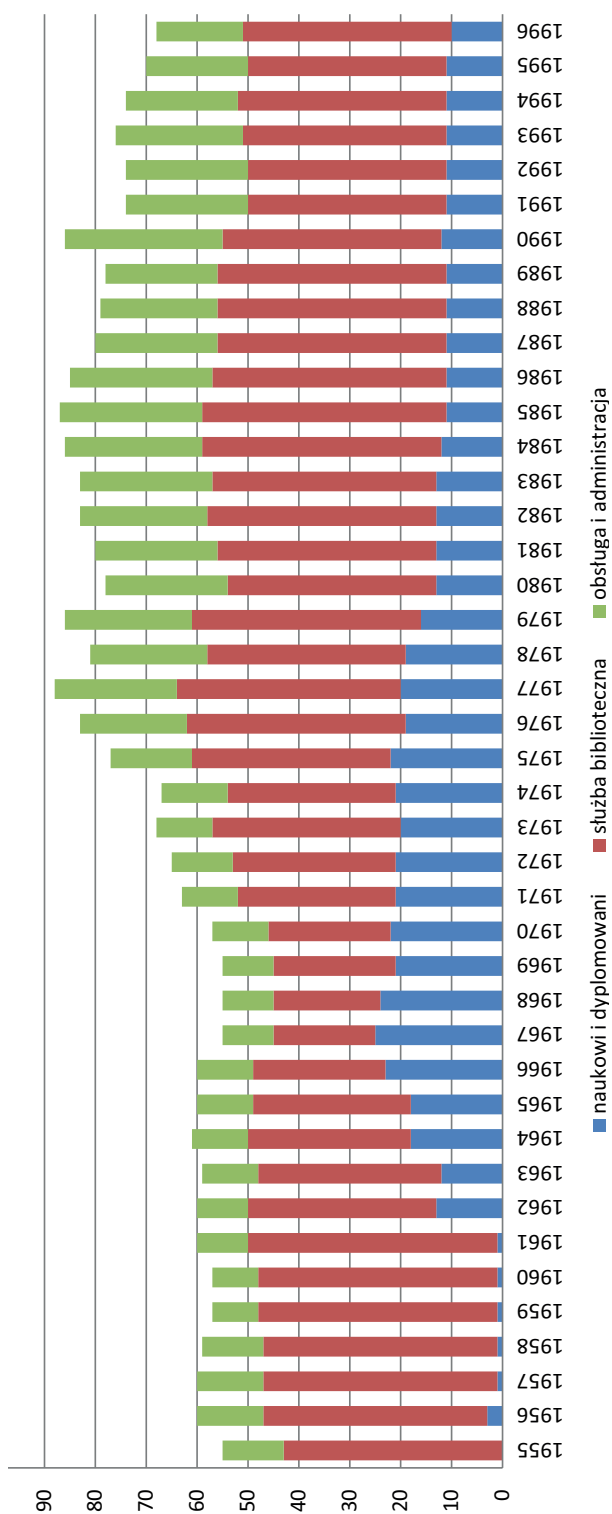
Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk. Dzieje i zbiory, red. M. Babnis, Z. Nowak, Wrocław 1986.
Nowak Z., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk w latach 1975–1991*, „*Libri Gedanenses*”, t. 10, (1993), s. 149–177

Pelczar M., *Biblioteka Gdańska 1954–1955*, „*Rocznik Gdański*”, t. 14 (1955), s. 479–483.

Pelczar M., *Biblioteka PAN w Gdańsku*, „*Głos Wybrzeża*”, nr 15 z 18.01.1955, s. 1.

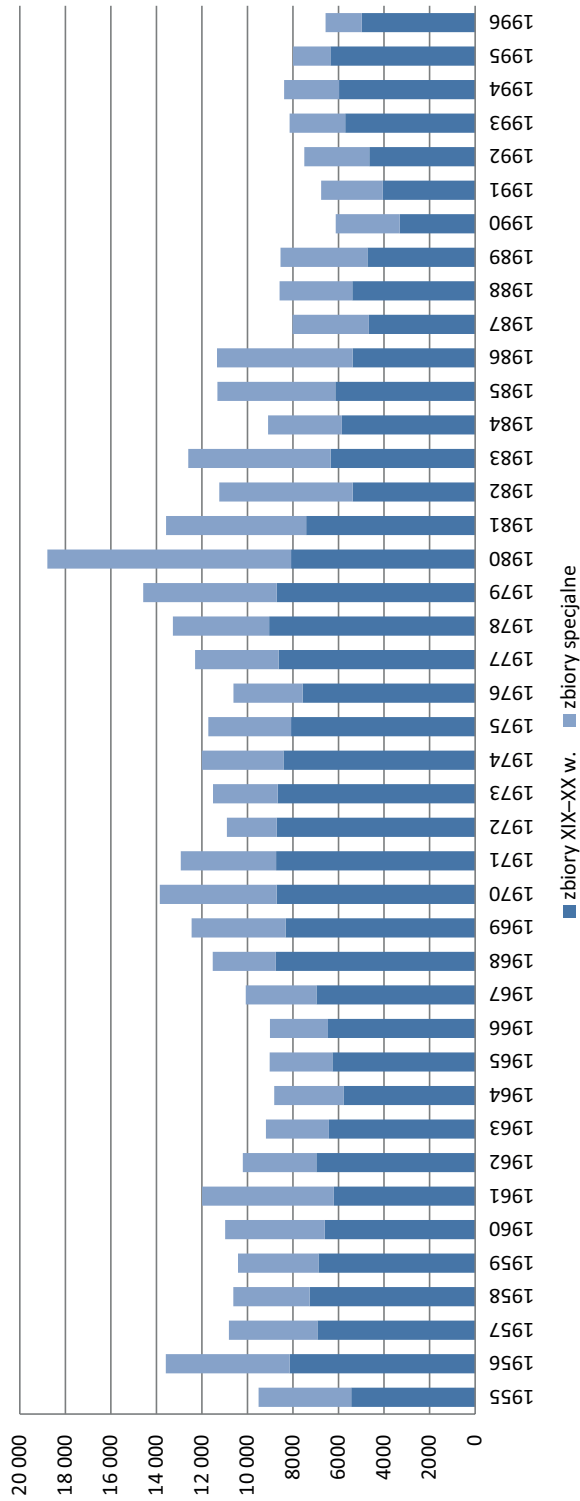
Pelczar M., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk za lata 1969–1970*, „*Libri Gedanenses*” t. 4–5 (1973), s. 183–195.

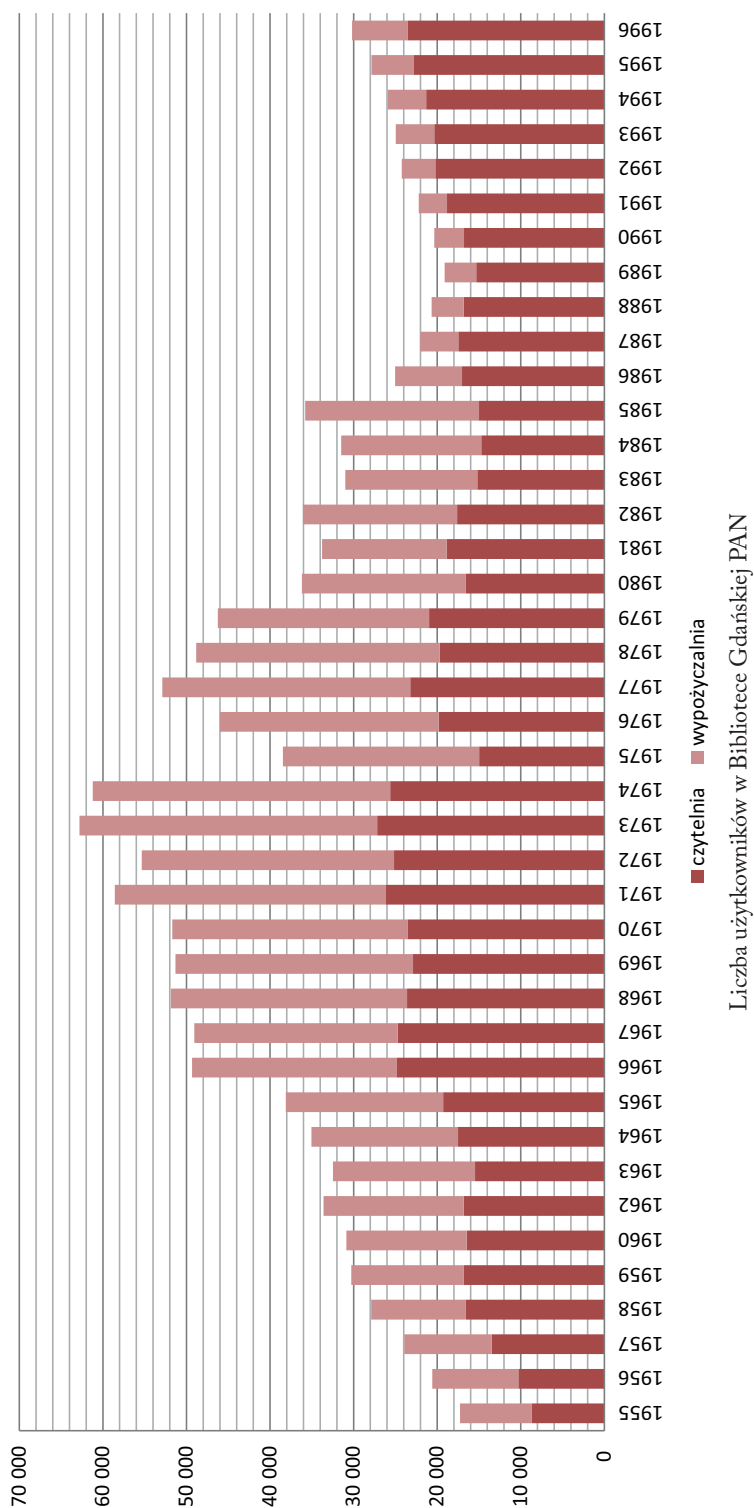

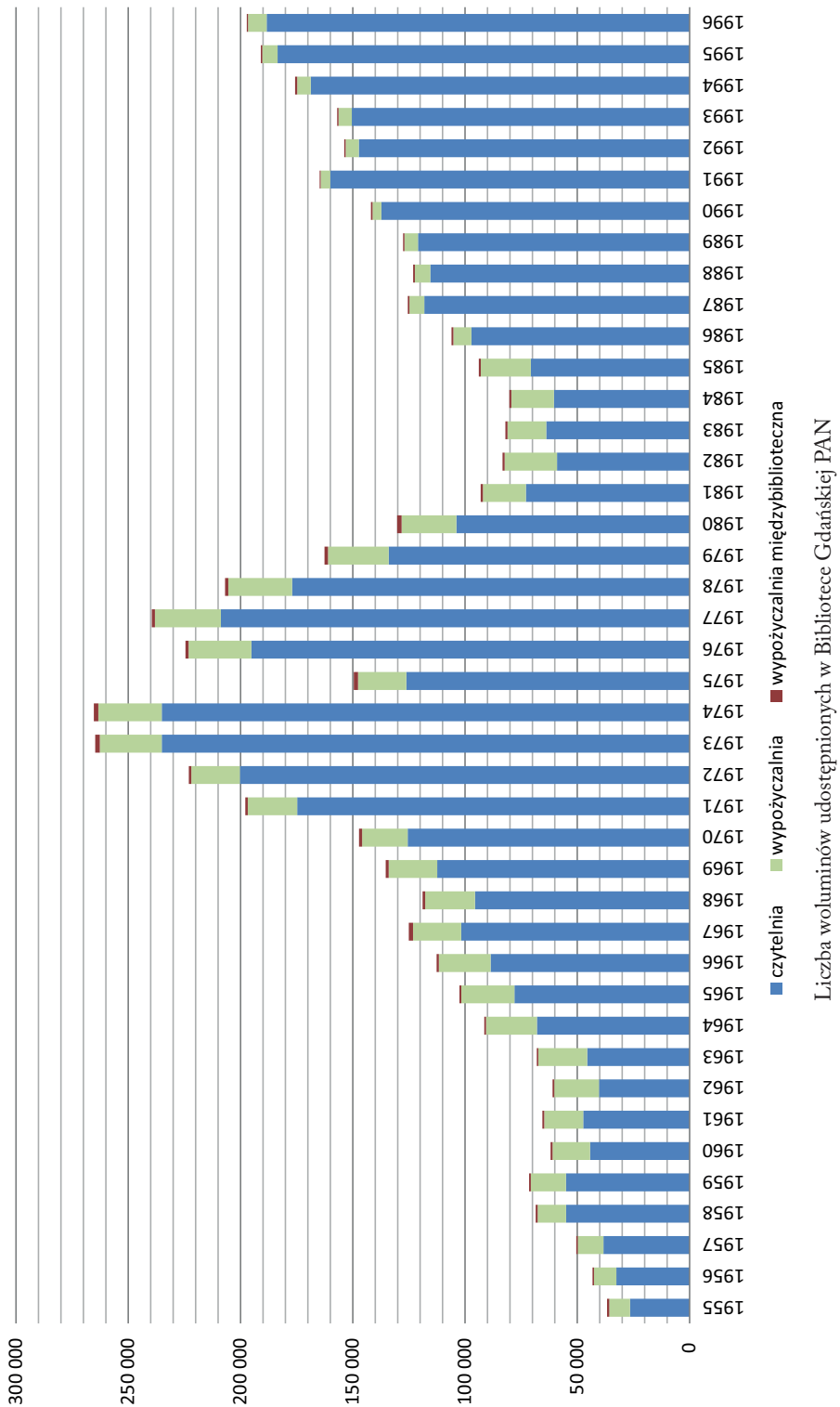
Pracownicy zatrudnieni w Bibliotece Gdańskiej PAN

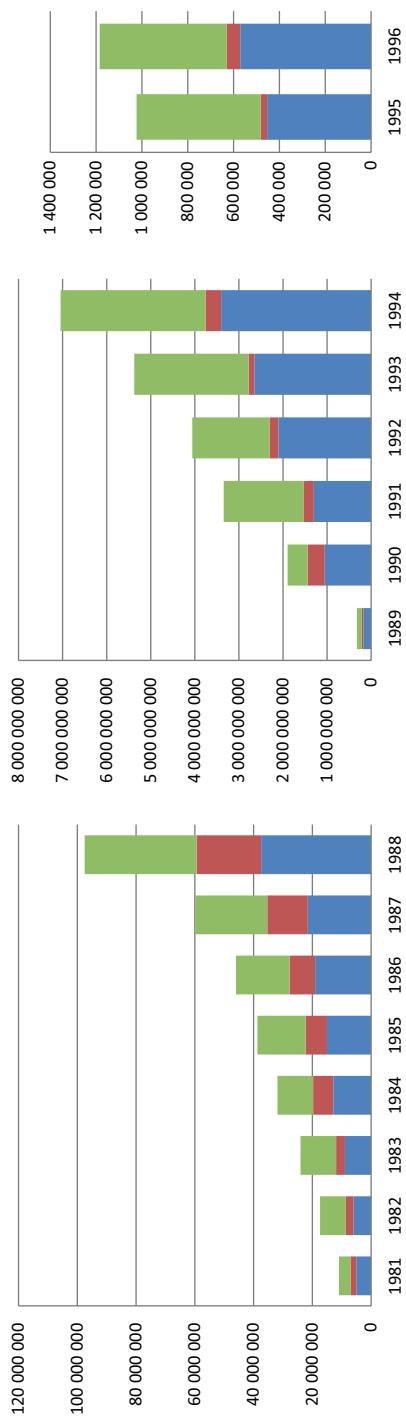
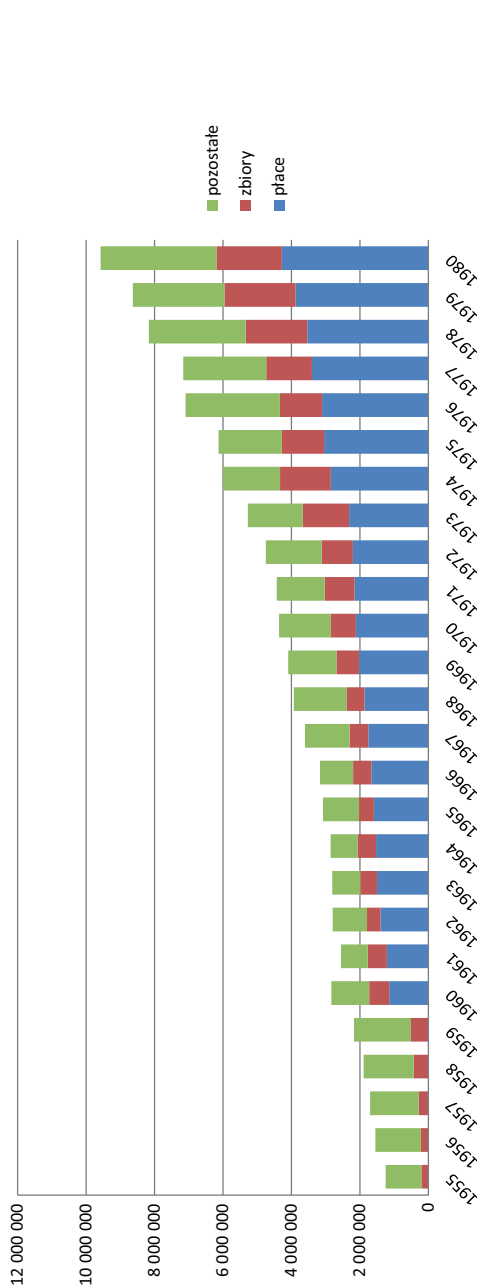

Opracowanie zbiorów w Bibliotece Gdańskiej PAN

Budżet Biblioteki Gdańskiej PAN

THE GDANSK LIBRARY OF THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES BETWEEN 1955 AND 1996

The article attempts to present the functioning of the Gdansk Library under the patronage of the Polish Academy of Sciences. As of 1 January 1955, the scientific department of the Municipal Library in Gdansk was taken over by the Polish Academy of Sciences, and the thus established separate institution received new statutes regulating the activity of the Library and the scope of the development of its collections. Until the four-hundredth anniversary of the Gdansk Library (the establishment of *Bibliotheca Senatus Gedanensis*), descriptions of the history of the Gdansk PAS Library were mainly based on reports drawn up by the heads of the institution. It is on their basis that one may trace the difficult space and storage and warehouse conditions in which employees of the Library carried out their statutory tasks, with the constantly growing collections and the increasing load of services. The paper also reports the scientific works of employees of the Library as well as the editorial activity of the institution, including works documenting the collections of the Library. An important way of familiarising the general public with knowledge on the Gdansk Library and its collections was through exhibitions and displays organized by employees of the information and special collections departments.

Keywords: Gdansk Library, Polish Academy of Sciences, Gdansk – libraries

DIE DANZIGER BIBLIOTHEK DER POLNISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN IN DEN JAHREN 1955–1996

Die Autorin versucht in dem Artikel die Tätigkeit der Danziger Bibliothek unter der Schirmherrschaft der Polnischen Akademie der Wissenschaften darzustellen. Am 1. Januar 1955 wurde die wissenschaftliche Abteilung der Danziger Stadtbibliothek durch die Polnische Akademie der Wissenschaften übernommen. Die so gegründete separate Institution erhielt ein neues Statut, das die Tätigkeit der neuen Bibliothek und den Umfang der Büchersammlung bestimmte.

Die wichtigste Quelle für die Darstellung der Geschichte der Biblioteka Gdańska PAN bis zur Zeit des 400-Jahrestages der Gründung der Danziger Bibliothek (der *Bibliotheca Senatus Gedanensis*) bilden die Berichte der Bibliotheksleitung. Mit der Hilfe dieser Dokumentation kann man verfolgen, wie in den schweren Lokal- und Magazinverhältnissen das in der Bibliothek angestellte Personal seine Pflicht erfüllte, in der Zeit, als der Bücherbestand sich stets vermehrte und die Zahl der Diensttätigkeiten stieg. In den Berichten verzeichnete man auch das wissenschaftliche Schaffen des Bibliothekspersonals und die Verlagstätigkeit der Bibliothek, darunter auch die Leistungen, die zur Dokumentierung der Sammlungen dieser Institution dienen. Als die wichtigsten Leistungen die dazu dienten, dem weiten Publikum das Wissen zur Tätigkeit der Bibliothek und zum Umfang ihrer Bestände anzunähern, galten die Veranstaltung der Ausstellungen und die Buchpräsentationen durch die Abteilung der Sonderbestände und die Informationsabteilung.

Schlüsselwörter: Danziger Bibliothek, Polnische Akademie der Wissenschaften, Danzig – Bibliotheken

1. Budynek Biblioteki Gdańskiej PAN, 1965 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Marian Murman)

2. Pracownicy Biblioteki Gdańskiej PAN, w centrum pierwszego rzędu dyrektor doc. dr Marian Pelczar, 1962 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Marian Murman)

3. Czytelnia Naukowa, 1962 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Marian Murman)

4. Pracownicy w starej sali katalogowej, 1962 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Marian Murman)

5. Magazyn Biblioteki, 1962 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Marian Murman)

6. Uroczyste posiedzenie Rady Naukowej z okazji powojennego 25-lecia Biblioteki, 1970 rok
w Prezydium od prawej: prof. dr hab. Tadeusz Bilikiewicz, przewodniczący Rady,
dyrektor doc. dr Marian Peczar,
prof. dr hab. Zbigniew Jabłoński, dyrektor Biblioteki PAN w Krakowie
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Marian Murman)

9. Magazyn Zbiorów Specjalnych, 1981 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Karol Nowaliński)

7. Wystawa *Pięć wieków książki* w Ratuszu Głównego Miasta, 1977 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Marian Murman)

8. Budynek Biblioteki Gdańskiej PAN po rozbudowie, 1984 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Karol Nowaliński)

10. Pracownicy Biblioteki Gdańskiej PAN, w centrum pierwszego rzędu dwaj kolejni dyrektorzy, prof. dr hab. Edmund Kotarski i prof. dr hab. Zbigniew Nowak, 1981 rok (PAN Biblioteka Gdańska, fot. Karol Nowaliński)

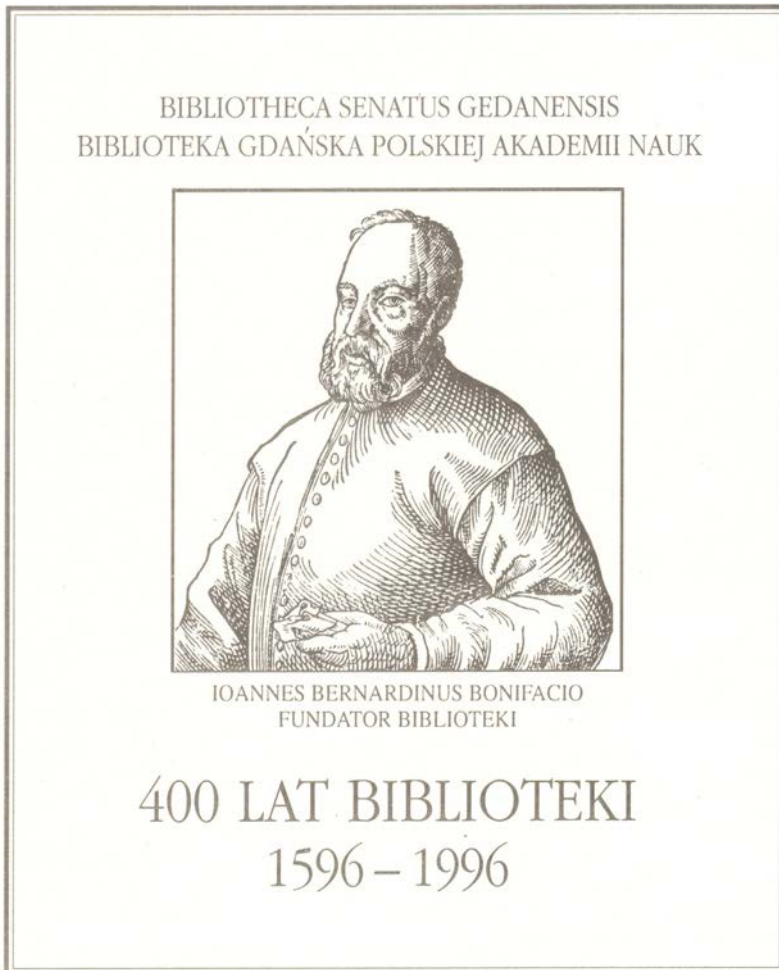
11. Czytelnicy w nowej sali katalogowej, 1989 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Krystyna Zalewska)

12. Rada Naukowa Biblioteki Gdańskiej PAN,
w pierwszym rządzie dr Maria Pelczar, prof. dr hab. Roman Wapiński, przewodniczący Rady,
dyrektor prof. dr hab. Zbigniew Nowak, 1995 rok
(PAN Biblioteka Gdańska, fot. Krystyna Zalewska)

13. Odslonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej Giovanniemu Bernardinowi Bonifacio, markizowi Orii, donatorowi Biblioteki Rady Miasta Gdańska, podczas obchodów 400-lecia Biblioteki Gdańskiej, przemawia prezydent miasta Paweł Adamowicz, 1996 rok (PAN Biblioteka Gdańska, fot. Edmund Kamiński)

14. Rocznicowy ekslibris Biblioteki Gdańskiej PAN z 1996 roku, projekt Jan Misiek
(PAN Biblioteka Gdańska)